

28.3.2017

Sosiaali- ja terveysministeriö**LAUSUNTO SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON ASIAKKAAN VALINNANVAPAUTTA KOSKEVAAN LAKILUONNOKSEEN**

Laurea ammattikorkeakoulu (jäljempänä Laurea) suhtautuu myönteisesti sosiaali- ja terveydenhuollon kansalaisten valinnanvapauden lisäämiseen ja tältä osin palvelujärjestelmän kehittämiseen. Valinnanvapauden uskotaan edistävän kansalaisten asemaa sekä vahvistavan näiden oikeuksia. Valinnanvapauden, ja sitä kautta syntyvät eri toimijoiden välisen kilpailun, uskotaan parantavan sekä palveluiden laatua että saatavuutta. Tärkeää on, että lain valmistelussa huomioidaan alueelliset eroavaisuudet ja nostetaan esiin korostetusti kansalaisten tasavertaisuus tarjottavien palveluiden suhteen.

Valinnanvapauslainsäädännön eteneminen nykyisen esityksen pohjalta lisää riskiä kansalaisten eriarvoistumiseen ja voi johtaa jopa hallitsemattomaan tilanteeseen. Laurea katsoo, että olisi SOTE- ja maakuntauudistuksen kokonaisedun mukaista porrastaa valinnanvapauden käyttöönottoa. Valinnanvapauslainsäädäntö muuttaa toimintaympäristöä rajusti markkinaehtoistumisen kautta ja Laurea haluaa omalta osaltaan olla varmistamassa sitä, että SOTE ammattilaiset ovat valmiita kohtaamaan syntyvän tilanteen. Sosiaali- ja terveystalouden järjestämisvastuun siirtyminen kunnilta ja kuntayhtymiltä maakunnille on jo sinänsä iso ja merkittävä muutos.

Laurea toteaa, että lausunnolle lähetetty lakiluonnos on monella tapaa puutteellinen, mikä heikentää valmisteilla olevan valinnanvapauslainsäädännön kokonaisvaikutusten arviointia niin SOTE ammattilaisten kuin kansalaisten näkökulmista. Lainsäädännön käytännön implementaatio jää tulevien maakuntien vastuulle, ja johtuen SOTE- ja maakuntauudistuksen hyvin erilaisesta valmistelutavasta ja -aikataulusta eri maakunnissa, palveluiden tuottajille mahdollisesti asetettavat toiminnan reunaehdot ja edellytykset jättävät paljon avoimia kysymyksiä.

Laurea toimii Uudenmaan alueella usean koulutus- ja aluepalveluyksikön (kampus) voimin ja on jo nyt huolissaan Uudenmaan reuna- ja haja-asutusalueista ja siellä tarjottavista palveluista. Valinnanvapauden toteutumisen lähtökohtana on, että kansalaisilla olisi realistiset mahdollisuudet tehdä valintoja kohtuullisella etäisyydellä joko asuin- ja/tai työpaikasta riippuen. Kohtuullisen etäisyyden vaade korostuu erityisesti ikäihmisten kohdalla. Laurea uskoo, että nyt ehdotettu valinnanvapausmalli tuottaa valinnanvapauden mahdollisuuden kuitenkin vain suurempiin kunta- ja kaupunkikeskuksiin, mikä nähdään kansalaisia eriarvoistavana tekijänä. Jotta aitoa valinnanvapautta syntyy, tulee valinnanvapauden piiriin otettavat palvelut lähtökohtaisesti määritellä jopa lainsäädännön tasolla. Valinnanvapauslainsäädäntö ja -malli ovat monimutkainen kokonaisuus, mikä heikentää sen toteutumisen edellytyksiä. Laurea on erityisen huolissaan kansalaisista, joilla on keskimääräistä heikommat edellytykset tehdä itseään koskevia valintoja. Tätä ennakoimaan tarvitaan uudenlaista osaamista sekä palvelu- ja toimintakulttuurin muutosta. Koulutusorganisaatioilla on tässä merkittävä rooli.

28.3.2017

Monimutkainen lainsäädäntö ja toimintamalli asettavat suuria haasteita SOTE - ammattilaisille niin palveluiden järjestämis- kuin tuottamispuolella. Valinnanvapaus asettaa uusia haasteita toiminnan ohjaukselle ja valvonnalle. Tehtävien hoitaminen edellyttää uudenlaista organisaatioiden toimintaan liittyvää osaamista ja johtamista. Johtamisesta tulee poikkeuksellisen vaikeaa, varsinkin, jos lakiluonnoksen mukaiseen valinnanvapausjärjestelmään siirrytään samanaikaisesti maakunta- ja sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämislakien toimeenpanojen kanssa. Muutos synnyttää erilaisia koulutustarpeita niin ammattilaisten täydennyskoulutuksen kuin tutkintoon johtavan koulutuksen osalta. Laurea esittää huolensa siitä, että koulutusorganisaatiot pystyvät vastaamaan tähän muuttuneeseen tilanteeseen ja että koulutusten sisällöt saadaan vastaamaan nyt syntyviä osaamistarpeita.

SOTE - uudistuksessa tärkeimpänä toiminnallisena tavoitteena on vahva sosiaali- ja terveyspalveluiden integraatio. Lakiluonnoksessa jää epäselväksi se, miten tähän päästään. Laurea toteaa, että lakiluonnoksessa sosiaali- ja terveyspalveluiden keskinäinen suhde jää epäselväksi ja vaatii tarkennuksia. Lakiesityksessä puhutaan palveluohjauksesta ja koordinoinnista, eri toimijoiden roolia suhteessa näihin tulee täsmentää.

SOTE - uudistuksessa ja kansalaisten valinnanvapaudessa digitalisaatio ja e-palvelut ovat korostetusti esillä. Jotta valinnanvapaus voisi lähtökohtaisesti onnistua eri toimijoiden yhteistyönä, vaatii se paitsi uutta osaamista myös toimivia ja yhteensopivia tietoteknisiä ratkaisuja. Laurea esittää huolensa siitä, että onko näissä tapahtunut kehitys ja osaaminen sillä tasolla, että ilman esimerkiksi tietoturvariskejä voidaan siirtyä tiedon liikkumiseen eri toimijoiden välillä.

Kansalaisten valinnanvapauden mahdollistaminen lisää tarvetta toteuttavan rahoitusmallin yksityiskohtaisempaan kuvaukseen lainsäädännön tasolla. Laurea on huolissaan siitä, että esitetyn rahoitusmallin ja siihen liittyvien erilaisten maksukäytänteiden realisoituminen vaatii sellaisia järjestelyjä, joihin ei olla vielä valmiita käytännön tasolla. Rahoitusmallin testaaminen vaatisi mallin yhteiskehittämistä eri toimijoiden kanssa, jotta parhaat käytännöt saataisiin esiin ja toisaalta esiin nousevat ongelmat voitaisiin ratkaista ennen mallin laajamittaista käyttöönottoa. SOTE markkinaehtoistuminen synnyttää myös uusia tuotteita ja palveluita, esimerkiksi vakuutus tuotteita. Maksukykyisten ja -halukkaiden kansalaisten roolia ja asemaa tulisi pohtia valinnanvapauslainsäädännön tasolla tarkemmin. Miten kansalaisten sosioekonominen tausta huomioidaan rahoitusmallissa?

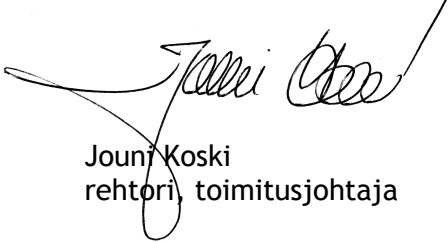
SOTE markkinaehtoistumisen valinnanvapauslainsäädännön kautta uskotaan lisäävän palveluiden tuottajien ja tuotantoyksiköiden (toimipisteiden) määrää ja palvelujen tarjontaa sekä parantamaan palvelujen saatavuutta ja asiakkaiden kokemaa laatua. Se, millaiseksi ja kuinka nopeaksi kehitys eri maakunnissa tulee, riippuu maakuntien järjestämis- ja hankintaosaamisesta sekä kansalaisille suunnatusta palveluohjauksen määrästä ja laadusta. Laurea toteaa, että tässä suhteessa maakunnat tulevat poikkeamaan toisistaan ja tilanne voi synnyttää kilpailua jopa maakuntien välille. Kansalaisten valinnanvapauden voidaan odottaa edistävän SOTE palveluiden innovatiivista kehittämistä ja uusiutumista. Laadukkaiden palvelujen kehittäminen edellyttää yhteiskehittämistä ja palvelujen ja palvelukokonaisuuksien järjestelmällistä seuranta ja ohjausta. Laurea on huolissaan siitä, että onko esimerkiksi korkeakouluja osallistettu riittävällä laajuudella lainsäädännön implementaation vaikutusten arviointiin ja maakunnalliseen valmistelutyöhön.

28.3.2017

Laurea haluaa nostaa myös esille kuntien uuden roolin SOTE- ja maakuntaudistuksen jälkeisessä Suomessa. Terveyserojen kaventamista ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä ajatellen on epävarmaa, missä määrin nyt esitetty valinnanvapauden mahdollistava malli toteuttaa näitä pyrkimyksiä. Laurea toivoo, että palvelujen tuottajiin kohdistetaan vaatimus tehdä toiminta-alueellaan yhteistyötä maakunnan ja kuntien kanssa myös hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Myös yhteiskuntavastuukysymysten sisällyttäminen lainsäädäntöön nähdään tarpeellisena.

Yhteenvetona todettakoon, että Laurea suhtautuu kansalaisten valinnanvapauden lisäämiseen SOTE - palveluissa myönteisesti, mutta pitää nyt esitettyä aikataulua lakiesityksen puutteet huomioiden liian kireänä. Kansalaisten valinnanvapauden mahdollisuus ja siihen kiinteästi liittyvä SOTE markkinaehtoistuminen ja sitä kautta tapahtuva toimintaympäristön muutos synnyttää uusia osaamisvaateita. Laurea haluaa omalta osaltaan olla varmistamissa sitä, että tuotettavat SOTE tutkinnot vastaavat näihin osaamistarpeisiin ja esittää siksi hallitumpaa ja porrastettua valinnanvapauden käyttöönottoa.

Laurea-ammattikorkeakoulu

Jouni Koski
rehtori, toimitusjohtaja